

Població

VILA-SANA

Denominació

ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MIQUEL

Cronologia

Segle XVIII

Descripció tipològica

Es tracta d'una esglésiola adossada a la rectoria, amb la qual forma un únic cos homogeni, amb coberta a doble vessant i el campanar de torre quadrada bastit a un extrem –campanar que es construí de nou a mitjan segle XX. Al costat del campanar, l'església únicament s'identifica per la portada d'arc rebaixat amb un segell a la clau i un petit òcul a la part superior. Si exceptuem la presència del campanar de torre, aquest tipus d'església adossada a un habitatge ens remet a algunes capelles particulars, pertanyents a un mas i que també estan integrades a l'estructura dels habitatges però amb una porta d'accés des de l'exterior. Al Pla d'Urgell és el cas de la Cendrosa, on la capella se situa a un extrem de la casa,

aprofitant un dels vessants de la teulada. A la Cendrosa, el petit campanaret d'esppanya no se situa a l'indret de la capella, sinó al carener de la coberta de la casa, de manera que a l'exterior la capella tan sols es distingeix per una discreta portada i un òcul el·líptic. A l'interior, el temple és d'una sola nau coberta amb volta de canó amb llunetes i amb un cor elevat als peus i amb una gran copinya o petxina presidint el presbiteri, com a reminiscència dels absis propis de l'arquitectura romànica.

Notícies històriques

Tot i tenir notícies de l'existència d'una església a Vila-sana (Utxafava) des d'època medieval –en una relació de parròquies del bisbat de Vic de la primera meitat del segle XII-, i que segons Jaume Torres podia haver quedat sense culte, no serà fins al mes de juny de l'any 1784 que, gràcies a la donació d'uns terrenys per part del duc de Sessa, es podrà construir una església amb funcions de parroquial sota l'advocació de sant Miquel Arcàngel.

Quan es construï sota l'impuls del bisbe de Solsona Rafael Lasala, en una primera subhasta la construcció del temple s'havia adjudicat al mestre de cases del Palau d'Anglesola Ramon Espinet, però els terratinents del poble –que eren els més afectats, en tant que la seva contribució a l'obra mitjançant l'impost sobre les collites era més gran- protesten per l'elevat preu –dues mil nou-centes lliures- que s'havia convingut amb aquest mestre d'obres. Els terratinents addueixen que el dia que s'havia subhastat l'obra molts possibles postors no hi havien pogut acudir a causa de les inclemències del temps, per la qual cosa demanen que es torni a posar a subhasta l'obra en un dia útil perquè hi puguin assistir els altres competidors.

La subhasta, que acostumava a ser un acte públic a la plaça del poble, on es llegien les condicions del contracte i s'esperaven les dites dels empresaris que s'hi havien congregat, es va tornar a fer i aquesta vegada es va adjudicar l'obra al mestre de cases de Castellnou de Seana Pasqual Ribalta, que havia “sisenat” el preu de Ramon Espinet. Això es donava quan un altre empresari o mestre d'obres oferia fer-se càrrec de l'obra rebaixant el preu una sisena part, moltes vegades fins i tot quan ja s'havia signat un primer contracte, que com hem vist no era sempre el definitiu. Si l'obra havia estat començada, el nou empresari havia de pagar als primers contractistes una quantitat determinada, segons la

despesa que hi haguessin fet fins al moment. Ocasionalment, al contracte ja es preveu la possibilitat que aquell “preu fet” pugui ser sisenat, com és el cas de la continuació de l'església de Golmés, on es preveu que: “en cas de ser la sobre dita obra asisenada, dega aquell que la asisenarà satisfer y pagar a dits impressaris Dn. Pau Borràs y Joseph Miquel la quantitat de quatre-centas lliuras barcelonesas, que tenen de present empleadas en materials per la continuació de dita obra, y també deurà satisfer-los la quantitat de cinch-centas lliuras de dita moneda, que dita universitat o comú de Golmés y los sobranomenats particulars ab lo present los concedeix de gratificació sobre lo preu fet de la mateix obra, y totes les demás obres y millores se trobaran fetes lo dia de la dita sisena”.

La primera pedra de l'església es col·locà el 6 de juny de 1784 “al cantó de sol ponent per la banda de la carrerada”. Assistiren a la cerimònia tres sacerdots, amb la llicència del bisbe Lasala de Solsona.

Un cop signat el contracte definitiu, es començava l'obra segons l'articulat de condicions que s'havien signat: en el cas de la nova església d'Utxafava, un cop fets els fonaments, els deu primers pams de paret s'havien de fer de pedra i a partir d'aquesta alçada l'obra s'havia de continuar de tàpia. Tot i això, s'especifica que les “traverias” o contraforts, és a dir els suports estructurals de les capelles, s'havien de fer de pedra fins a la teulada. També havien de ser de pedra ben picada les cantoneres, la porta i l'òcul del davanter, així com els elements de suport de l'interior, com el sòcol de les pilastres o les grades del presbiteri. D'altra banda, si a l'exterior exceptuem les obertures i els carreus de les cantoneres, que segons els contracte havien d'anar “perfilats”, la façana s'havia d'arrebossar, fet que sens dubte abaratia el cost respecte d'una façana de pedra ben treballada. A Vila-sana, la pedra bona s'ha de portar de la pedrera d'Arbeca, que era la més concorreguda en la construcció de les esglésies del Pla d'Urgell, juntament amb la de Preixana. Els arcs de les capelles i de la nau havien de ser d'obra cuita i combinar la col·locació dels maons de cap amb un de través, mentre que les voltes s'havien de fer de dos gruixos de rajola, que era l'habitual. De fet, la progressiva substitució de la pedra pel maó en elements estructurals com els arcs o les voltes constitueix una de les bases de la renovació de “l'utilitatge mental” que estudia Josep Maria Montaner durant la segona meitat del segle XVIII.

A l'interior, l'empresari també havia de construir de rajola la petxina i posteriorment enguixar-la, com la resta del temple, que anava enguixat i encalat, amb les preceptives motlures que configuraven un alçat classicista, comú a tots els temples d'aquesta època. Però l'empresari també s'havia de cuidar d'alguns elements complementaris com fer la base de la trona o púlpit –en alguns casos es fa de pedra, però aquí serà de guix amb una ànima de fusta perquè sigui més resistent-, picar la mesa de l'altar, fer una pica d'aigua beneïda “medianament treballada” o bé les fonts baptismals.

A Utxafava la mateixa escriptura contractual conté les condicions per a la construcció de la casa parroquial, de la qual s'especifica que “lo frontis ha de ser uniforme al de la iglesia”. Tota l'obra havia de fer-se en un màxim de quatre anys, durant els quals els comissionats de l'obra anirien entregant a l'empresari sengles parts proporcionals fins a liquidar les dos mil quatre-cents disset lliures, sis sous i sis diners del preu fet de l'obra. En el contracte figuren com a fiadors –avaladors- del contractista els pagesos de Castellnou de Seana Francesc Balagué i Anton Satorra.

L'església fou beneïda el 14 de juny de 1790 –juntament amb el cementiri- i consta que l'any 1794 el duc de Sessa paga una campana, que s'hauria de col·locar entre dos pilars construïts de forma provisional, ja que el preu fet de l'obra no preveia la conclusió del campanar. El 7 de desembre de 1795 es va beneir l'altar major.

El campanar va ser alçat l'any 1941, quan l'església va haver de ser restaurada després dels desperfectes soferts l'any 1936. L'any 1943 s'havia tramitat un expedient per tal de reconstruir el campanar i practicar algunes reparacions de poca importància, tot per un pressupost de 75.578,10 pessetes.

Població

VILA-SANA

Denominació

CAPELLA DE LA VERGE DE LA CABEÇA

Cronologia

Segle XVII

Descripció tipològica

Es tracta d'una capella de petites dimensions que forma part del recinte de l'anomenada Casa Vella. El seu aspecte actual denota les restauracions practicades. Coberta a doble vessant, la façana està arrebossada i presidida per un campanaret d'espadanya fet de maó. La porta d'accés és d'arc rebaixat, per damunt de la qual hi ha un òcul circular motllurat que contribueix a donar llum a l'interior, on es venerava la imatge de la Verge de la Cabeza, portada des d'Andújar per la duquesa de Sessa, Teresa de Cardona, i que va desaparèixer durant la Guerra Civil (la imatge actual és del 1940, realitzada per Lluçia Oliva i s'inscriu en el marc d'un retaule neobarroc). Per damunt de la rosassa de la

façana, hi ha un escut de pedra on s'endevinen les armes dels Gomar, procuradors dels ducs de Sessa. L'interior de la capella és d'una sola nau, coberta amb volta de canó (amb decoració mural de Víctor Pallarès).

Notícies històriques

La devoció particular també va lligada a la construcció de capelles de caràcter més particular, per a ús propi però que es fa extensiu a tota la comunitat –sobretot quan parlem de nuclis de població i no de masos aïllats. Un exemple primerenc el tenim en aquest cas, quan l'any 1700 Pere Gomar, procurador de les baronies de Bellpuig, Utxafava i Linyola, mana construir una capella al baluard de casa seva, al poble d'Utxafava, que és beneïda l'any 1702 pel vicari general de Solsona, Josep Plens, rector de Tàrrega, sota l'advocació de la Mare de Déu de la Cabeza –una devoció que fa referència a una marededéu “trobadà” a la serra de la Cabeza, prop d'Andújar-, la imatge de la qual la duquessa Teresa de Cardona havia donat després de portar-la precisament des de la població d'Andújar. El mateix Gomar va fer construir, al cap d'un temps, un retaule, al coronament del qual va manar esculpir les armes de la família Gomar i substituï les dels Cardona, que hi havia al retaule primitiu. Sembla que el fet de canviar les armes del duc de Cardona per les de la família Gomar va provocar un plet per mitjà del notari de Barcelona Jaume Creus contra Pere de Gomar i el seu fill Jacint que va obligar-los a restituir les armes del duc al seu lloc originari, a l'interior de la capella.

L'any 1708 i amb motiu de la Guerra de Successió, Pere de Gomar abandonà la casa i es traslladà a Lleida per posar-se al servei de Felip V. Mentrestant, casa seva i la capella foren víctimes dels estralls de la guerra, tot i que la imatge de la Verge de la Cabeza va poder ser salvada per gent de Castellnou, que la custodiaren fins a l'any 1716, quan Jacint de Gomar, fill de Pere de Gomar, va reedificar casa i capella.

Finalment, se sap que durant el segle XVIII la capella de la Verge de la Cabeza va realitzar les funcions de parroquial interina, a causa del mal estat en què es trobava l'església de Sant Miquel. En els nostres temps la capella ha estat molt restaurada, especialment durant la dècada de 1990, quan la volta de canó del petit temple fou decorada amb pintures murals de Víctor Pérez Pallarès.

Població

VILA-SANA

Denominació

CAPELLA DE LA NOVELLA ALTA

Cronologia

En origen podria documentar-se l'existència d'una capella pública a la Novella al segle XVII, però fou completament refeta a la dècada de 1940.

Descripció tipològica

La capella és un petit edifici que forma part del conjunt de la Novella Alta, que té en origen un mas anterior, però que fou completament renovada durant la dècada de 1940. El seu interior fou ornamentat amb un retaule i enteixinat barrocs, però adquirits i procedents de Castella.

Notícies històriques

Sembla que antigament a les Novelles (que era una sola entitat) hi havia hagut un casal dels priors dels hospitalers de Barcelona. Els segles XII i XIII ja figurava com a parròquia del bisbat de Vic i es diu que també hi hauria pogut haver una granja de Poblet. De fet, segons la consuetud d'Utxafava conservada a l'Arxiu Diocesà de Solsona, el propietari en origen de la Novella era el prior de l'orde de Sant Joan de Malta, que la cedí al canonge penitencier de Barcelona.

A partir de 1940 i segons el projecte de l'arquitecte Emili Bofill Benessat – pare de l'avui prestigiós arquitecte Ricardo Bofill-, es van construir els edificis de caràcter agrícola que durant anys van formar la colònia agrícola de Serra Balet.

Notes complementàries

En una relació de parròquies pertanyents al bisbat de Vic, la primera meitat del segle XII hi apareix documentada una església d'Albercs, també documentada dins el deganat d'Urgell en la dècima papal de 1279. Tot i desconèixer-se la seva ubicació, se suposa que podria haver estat situada a la partida de la Novella.

Població

VILA-SANA

Denominació

PANTEÓ DE JOSEP PERTEGÀS

Cronologia

Segle XX (1909)

Descripció tipològica

Ubicat al cementiri de Vila-sana, es tracta d'un panteó que destaca per la seva configuració neogòtica, que era la tendència arquitectònica preferida dins l'art funerari que se situa entre finals del segle XIX i començaments del segle XX,

molt present als principals cementiris europeus com els parisencs de Père-Lachaise o Montmartre o bé també als barcelonins de Poble Nou o Montjuïc. El panteó de Vila-sana està definit per la presència d'un arc ogival, flanquejat per pinacles i rematat al centre per una creu, tot ornamentat amb temes vegetals. El medalló central ostenta una imatge de sant Josep, que no ens ha d'estranyar si tenim en compte que es tracta del patronímic del difunt, Josep Pertegàs. Joan Yeguas ha vinculat els estils de l'anònim escultor d'aquest panteó amb aspectes que recorden Josep Llimona.

El panteó conté la inscripció següent: *AQUÍ REPOSAN / LES DESPULLES DE / JOSEPH / PERTEGÁS/ LÓPEZ / MORÍ LO DIA 23 DE / MAIG DE L'ANY 1909.*

Notícies històriques

Segons l'estudi de Joan Yeguas, Josep Pertegás López era natural de Vinaròs, vivia a Barcelona i tenia una segona residència a Vila-sana (cal Senyor), on es va produir el seu decés.